Beschrijving van Stadhouderskade 127, Hemonylaan 8A
Datum beschrijving: 26 juni 2026
Auteur: Hester Aardse
Bezoekdatum: -

Ontwerper / eigenbouwer: H.D. Kramer en J. W. Hartgerink (aannemers/timmerman/bouwbedrijf) realiseerden het hoofdgebouw; Z. Gulden bouw achtergelegen biljartfabriek met monsterkamer en wijzigingen gevel en interieur t.b.v. biljartfabriek en toonkamer in het hoofdgebouw
Ontwerpjaar: 1882 (vergunningsaanvraag hoofdgebouw; 1910 (vergunningsaanvraag biljartfabriek en verbouwing gevel en deel interieur hoofdgebouw (souterrain en bel-etage)
Bouwjaar: 1883 (hoofdgebouwen); 1910 (biljartfabriek, gevel en verbouwing interieur hoofdgebouw (souterrain en bel-etage)

Opmerking
Deze beschrijving is door Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) gemaakt in het kader van de aanwijzingsprocedure tot gemeentelijk monument. Aanleiding hiervoor is een verzoek om een spoedprocedure van het Cuypersgenootschap (d.d. 10 nov. 2025, gericht aan het DB Stadsdeel Zuid) vanwege de plotselinge opheffing van de Koninklijke Billardfabriek Wilhemina en bijgevolg mogelijke verkoop waarbij er zorgen zijn over het behoud van het negentiende eeuwse interieur. Het pand ligt in het rijksbeschermde stadsgezicht Oud Zuid, heeft een orde 3 waardering op de welstandsordekaart en is gelegen aan een zone B.

Stedenbouwkundige context
Stadhouderskade 127 maakt onderdeel uit van de zuidelijke woongebouwen aan de Stadhouderskade / Singelgracht die eind negentiende eeuw tot stand kwamen, ten tijde van de grootschalige uitbreiding van Amsterdam in de vorm van de negentiende eeuwse Ring op basis van het uitbreidingsplan van J. Kalff uit 1875. Het is gelegen in een gedeelte tegenover het even prestigieuze als monumentale Paleis voor Volksvlijt (1859, door brand verloren in 1929; sinds 1968 De Nederlandse Bank). De Stadhouderskadezijde (noord) betreft een negentiende eeuwse gesloten gevelwand in de rooilijn. De meeste gebouwen betreffen voorname woningen van gemiddeld vier bouwlagen boven een souterrain en onder een bewoonbare zolder. Daarbij is sprake van enkele individuele panden maar doorgaans betreft het projecten waarbij drie of meer panden met dezelfde architectuur werden gerealiseerd. Het voorname karakter komt tot uitdrukking in de gevelopbouw met een souterrain, relatief hoge verdiepingshoogtes voor de daarboven gelegen hoofdverdiepingen (bel-etage en een of twee daarboven gelegen verdiepingen), een wat lagere bovenste verdieping en (veelal) een mansardekap. De gevels zijn verder plastisch rijk uitgewerkt met geprononceerde entreepartijen, beeldbepalende balkons en/of erkers op de hoofdverdiepingen, daklijsten en dakkapellen.
Aan de achter(zuid)zijde lopen de kavels van dit deel van de Stadhouderskade door tot aan de Hemonylaan. Aan die zijde bestaat de bebouwingswand daardoor overwegend uit onbebouwde tuinen danwel enkele eenlaagse bedrijfs/bijgebouwen die in de rooilijn staan.

Gebouwtype en bouwgeschiedenis in hoofdlijnen
Op 17 mei 1882 vroegen J.M. Hartgerink en H.D. Kramer vergunning aan om drie woonhuizen te bouwen aan de Stadhouderskade, na oplevering in 1883 genummerd 125, 126 en 127. Aan de achterzijde is een smalle uitbouw. De tekeningen zijn tamelijk schematisch en het is duidelijk dat niet alles zo is uitgevoerd. Zo staan er op tekening balkons op de eerste verdieping aangegeven, terwijl de uitvoering met erkers

was. Ook staat het trappenhuis binnen de achtergevel opgenomen, terwijl die in de uitbouw is uitgevoerd. In 1910 verkochten Hartgerink en Kramer woonhuis Stadhouderskade 127 aan de biljartfabrikant Izak Barend Salomon. Hij liet naar ontwerp van architect Z. Gulden het pand verbouwen en uitbreiden tot 'werkplaats, magazijn en woonhuis voor één gezin' (de aanvraag daartoe werd op 27 oktober 1909 ingediend). Daarbij kwam de houtopslag in het souterrain, het magazijn op de bel-etage en direct tegen de achtergevel en over de volle breedte van het woonhuis de eenlaagse werkplaats met een zadeldak die de volledige diepte en breedte van het achtererf beslaat. Voor de nieuwe situatie werd een aantal wijzigingen aangebracht aan de indeling in het souterrain en de bel-etage en de architectuur van de voorgevel. Het pand kreeg een diepe portiek doordat de deur van het woonhuis verder naar achteren werd gelegd. Voor de winkel/toonkamer kwam er op de bel-etage aan de linkerzijde in het portiek een, onder een kleine hoek geplaatst, winkelraam met daarnaast de toegangsdeur. Tegelijk werden de ramen in de voorgevel vervangen door een groot etalageraam. De indeling en het interieur werden gewijzigd, maar onduidelijk is precies wat er gewijzigd werd (er zitten geen tekeningen van de bestaande toestand in het dossier van 1909/1910).

De werkplaats/fabrieksloods had een ingang aan de Hemonylaan en kon ook vanuit het hoofdgebouw bereikt worden. Op basis van de revisietekening uit 1910 was de plattegrond van deze loods als volgt: aan de Hemonylaan over de volle breedte van het pand twee ruimtes, respectievelijk voor een slijperij (links) en een draaierij (rechts); daarachter over de volle breedte een grote en diepe ongedeelde ruimte die voorzien was van drie sets opgebouwde daklantaarns voor de lichttoetreding (mogelijk afwijkend uitgevoerd, namelijk met aan beide zijden één doorlopend dakraam). Geheel achterin, tegen de achtergevel van het hoofdgebouw, is over de volle breedte van het perceel een afscheiding gecreëerd, met links, in de oorspronkelijke uitbouw van het hoofdgebouw, toiletten en de trap naar boven met op de bel-etage toegang tot het hoofdgebouw. Ter hoogte van de bel-etage is vanuit de toonkamer gezien links achterin een afgescheiden kantoorruimte uitgebouwd (lijkt op basis van in het Parool gepubliceerde foto's in 2025 nog aanwezig).
In 1977 werd een nieuwe verbouwing voor de biljartfabriek beoogd, ditmaal naar ontwerp van R.D Schiere. Deze verbouwing is niet uitgevoerd, maar wat opvalt is dat op de tekeningen van de bestaande toestand staat aangegeven dat de eerste verdieping als magazijn van de biljartfabriek in gebruik zou zijn. Uit de verbouwingsplannen van 1910 blijkt dat echter niet, en ook bij de latere renovatie in 2020/2021 lijkt dat niet aan de orde te zijn geweest. Ook de afgescheiden kantoorruimte op de bel-etage wijkt op de bestaande-situatietekening van 1977 af van de verbouwingstekening uit 1910. Onduidelijk is dus of er na 1910 nog verbouwingen zijn geweest.

Voor de eerste verdieping tot en met de derde verdieping en de zolder (dus alle bouwlagen met uitzondering van de biljartfabriek met bijbehorende ruimtes) werd in 2021 werd door Architectenbureau Vroom vergunning aangevraagd ten behoeve van het renoveren en verbouwen tot kantoorruimte en appartementen.
De plattegrond werd in die periode afhankelijk van de nieuwe functie in meer of mindere mate aangepast, waarbij het trappenhuis in de aanbouw aan de achterzijde nog altijd dienst doet als hoofdontsluiting.
Eerste verdieping: kantoor, waarbij de indeling in voor- en achterkamer hetzelfde bleef. De historische afwerking bleef gehandhaafd (en werd gerestaureerd), de manshoge historische (buffet of boeken?)kast tegen de zijwand van de achterkamer werd in beeld gehandhaafd, maar aan de binnenzijde tot een pantry omgebouwd die vanuit de achtergelegen gang te gebruiken is.
Tweede verdieping: zelfstandig appartement waarbij de indeling globaal gewijzigd werd (de scheidingswand tussen woonkamer en een deel van voorkamer werd de gang doorgebroken; aan de voorkamerzijde van de suiteportaal werd een tussenruimte gecreëerd). Stucplafonds, schouwen, paneeldeuren, de suiteportaal aan de achterkamerzijde en de paneellambrisering onder de ramen van de achterkamer werden gehandhaafd.
Derde verdieping: zelfstandig appartement. Op het moment van verbouwen waren er geen kamers en suite. Voor de nieuwe situatie werd, vergelijkbaar met de tweede verdieping soort suiteportaal met een tussenruimte gemaakt en de scheidingswand met gang iets werd verschoven en de trap werd verlegd naar de gang en een kwartslag gedraaid.

Zolder: zelfstandig appartement. De indeling werd gewijzigd en de afwerking geheel gemoderniseerd. In de mansardekap werden extra daklichten geplaatst en de ramen in de achtergevel werden vergroot voor meer daglicht en om een toegang te maken naar het nieuw gecreëerde dakterras op het platte dak.

Architectonische verschijningsvorm
Hoofdgebouw aan de Stadhouderskade 127:
Exterieur:
Stadhouderskade 127 maakt onderdeel van een ontwerp voor drie vrijwel identieke uit baksteen opgetrokken panden van elk drie traveeën breed en met in portieken terug gelegen entrees. Nummer 125 werd uiteindelijk met lagere verdiepingshoogtes en soberder uitgevoerd en wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.
Nummer 126 en 127 zijn aan elkaar gespiegeld en beslaan een souterrain, bel-etage, drie verdiepingslagen en een mansardekap. In de opbouw van de gevels van nummer 126 en 127 wordt gerefereerd aan de classicistische architectuur. Horizontaal met een basement (souterrain) van natuursteen, een middendeel (drie voorname verdiepingslagen met hoge ramen) een fries (de iets lagere bovenste verdiepingslaag met lagere ramen onder een daklijst) met daarboven een mansardekap met een dakkapel in het midden. Verticaal door een middenrisaliet en hoeklisenen. Verder zijn de gevels voorzien van diverse architectonische verrijkingen. Met name de eerste verdieping is sterk verbijzonderd met een verdiepingshoge erker die op de tweede verdieping voortgezet is als balkon. De consoles onder de erker geven tegelijk de bel-etage meer zeggingskracht. Ook in de detailleringen zijn motieven van de classicistische architectuur zichtbaar, waaronder de geblokte hoeklisenen, de detaillering van de erkers, de rondbogen in de kroonlijst, de geprofileerde goot- en sierlijst, en de voluten naast wangen van de dakkapel. Bij de verbouwing van nummer 127 in 1910 kreeg het souterrain een strak afgewerkte natuurstenen borstwering, de bel-etage een grote etalageruit onder een strakke latei waarop de naam 'Billard Fabriek Wilhelmina' is opgenomen, het portiek een rechte latei, en de zijkant van de portiek een hoog venster met daarnaast een deur naar het magazijn. Ook op de etalageruit, in het deurbeslag en op het raam van de winkeldeur is de (afkorting van de) fabrieksnaam opgenomen.

Interieur
Het pand kon voor het maken van deze beschrijving niet bezocht worden. De interieurbeschrijving is gebaseerd op een fotoreportage van BMA uit 2020, een beeldverslag en informatie van architectenbureau Vroom naar aanleiding van de verbouwing en restauratie tussen 2018-2021, foto's in Ons Amsterdam en Het Parool uit respectievelijk 2018 en 2025.
Souterrain voormalige biljartfabriek: niet bezocht en geen fotomateriaal aanwezig.
Het trappenhuis met schalmgat en de tussenverdieping zijn voorzien van een houten trap met een fraai gesneden donker gebeitste houten handlijst en zwarte ijzeren balusters met decoratieve verbijzonderingen. De hoge doorgangen in het trappenhuis zijn getoogd en (deels nog) voorzien van geprononceerde kozijnen.
Bel-etage voormalige biljartfabriek: niet bezocht. Op basis van de tekeningen uit 1910 en een foto in het Parool in 2025 lijkt de afgescheiden kantoorruimte links achterin met fraaie betimmering (dichte panelen/borstwering, vensters in roeden en bovenlichten met kleine ruitjes) op dat moment nog intact te zijn.
Het tochtportaal en de gang op de bel-etage: voorzien van een gemarmerde lambrisering en geprononceerd stucwerk op de wanden, perklijsten en sierlijk gedecoreerde middenornamenten op het plafond, en rijk geprofileerde deurkozijnen en paneeldeuren. De ramen in het tochtportaal zijn voorzien van reliëfglas. Onduidelijk is wat de vloerafwerking is.
Eerste verdieping: De afwerking van de eerste verdieping is het meest voornaam: voor- en achterkamer zijn voorzien van paneeldeuren en paneellambrisering. Alle deuren, kasten, en de suitedoorgang, zwart marmeren schouwen en de stucplafonds zijn voorzien van zwaar aangezette decoraties in eclectische stijl. De zwaar geprononceerde ornamentiek omvat onder meer het stucplafond dat voorzien is van geometrische vormen en een ruitvormig middenornament met daarin bladmotieven; geprononceerde suitedeuren met architraafomlijsting en consoles; de boezem van de schouw die voorzien is van slanke

halfzuilen met kapitelen en een afsluitende lijst; consoles en geometrische patronen in de marmeren schouw. Deze onderdelen zijn in 2021-2021 gerestaureerd, houtwerk en stucplafond werden in historische polychrome kleurstelling van grijs- en wittinten en (gebroken) wit en enkele bronseringen teruggebracht. De historische manshoge kast tegen de zijwand van de achterkamer werd in afwerking en kleurstelling gerestaureerd, maar de binnenzijde werd tot deels tot een pantry omgebouwd die vanuit de achtergelegen gang te gebruiken is.
Tweede verdieping: De voor- en achterkamer zijn voorzien van paneeldeuren en (onder de ramen van de achterkamer) paneellambrisering. Ook hier zijn de deuren, kasten, en de suitedoorgang, zwart marmeren schouwen en de stucplafonds van decoraties in een eclectische stijl vormgegeven. Ditmaal minder zwaar aangezet en overwegend classicistisch. Het stucplafond is hier zwaar gedecoreerd met een dubbele perklijst met onder andere halfronde cirkels en een cirkelvormig middenornament met bloemmotieven; de schouw wordt gekenmerkt door concave en convexe vormen en enkele eenvoudige geometrische vormen.
Derde verdieping: de huidige afwerking is modern, boven het nieuwe plafond is nog het historische stucplafond bewaard (zij het in slechte staat) en achter een omtimmering gaat de marmeren schouw schuil.
Zolder: de afwerking is geheel gemoderniseerd waarbij de kapconstructie in het zicht bleef.

Biljartfabriek/loods aan de Hemonylaan 8A
Exterieur
De uit baksteen opgetrokken puntgevel is symmetrisch van opbouw met op de middenas de ingang met dubbele deuren. Aan weerszijden daarvan is een venster (nu afgetimmerd). De geveltop is in het midden en op de hoeken doorgetrokken en halfrond uitgevoerd en afdekt met steen. Het geheel is tegenwoordig zwart geverfd, met uitzondering van enkele spaarvelden waarin de oorspronkelijke naamsaanduiding van de fabriek staat.

Interieur
De fabriek kon niet bezocht worden. Op basis van foto's uit 2025 kan verondersteld worden dat dit nog intact is waarbij de ongedeelde ruimte, de houten spanten met trekstangen en de bovenlichten in de dakschilden nog aanwezig zijn. Dergelijke bedrijfsruimten zijn nu zeldzaam geworden in Amsterdamse binnenstad en negentiende-eeuwse wijken.

Cultuurhistorische context
Timmerman en aannemer Jan Willem Hartgerink en de timmerman Hendrik Dircks Kramer uit Goor (Overijssel) werkten sinds de jaren zestig van de negentiende eeuw samen aan verschillende projecten in Amsterdam, te beginnen in de Vondelbuurt. In de jaren tachtig kochten zij grond van de Nederlandsche Bouw Maatschappij toen die haar, door Samuel Sarphati ingefluisterde, grootse plannen voor een nieuwe stadsuitbreiding niet kon realiseren. Vervolgens realiseerden zij vrijwel de gehele Stadhouderskade vanaf nummer 125 tot aan de hoek met de Amstel.
De rijke interieurafwerking weerspiegelt de ligging van deze woonhuizen bij het prestigieuze Paleis voor Volksvlijt. Het toepassen van de eclectische stijl, met het accent op verschillende stijlperiodes per verdieping en soms zelfs per vertrek, is gebruikelijk voor die tijd.
De verbouwing uit 1910 ten behoeve van de biljartfabriek is een vroeg, onbekend ontwerp van Zeeger Gulden (1875-1960), die in 1908 werd ontslagen uit gemeentedienst en een compagnonschap was aangegaan met Melle Geldmaker. Hun bureau verwierf veel opdrachten uit met name socialistische hoek, en had tot WOII een groot aandeel in de sociale woningbouw.
Billardfabriek Wilhelmina werd in 1898 opgericht door stoffenhandelaar Izak Barend Salomon (1863-1945). In dat jaar werd ook prinses Wilhelmina koningin. Wilhelmina Bloemgarten (1874 – 1962) was de geliefde van Salomon met wie hij in 1905 trouwde. Daarnaast schijnt Salomon financieel te zijn bijgestaan door een tante die eveneens Wilhelmina heette. De fabriek dankt haar naam aan deze drie Wilhelmina´s (zie website biljartfabriek en interview in het Parool 2025). Het predicaat koninklijk kreeg het bedrijf in 1910 van Prins Hendrik, toen het hofleverancier werd – zijn wapen met lijfspreuk per 'per aspera ad adstra' (= door moeilijkheden naar de sterren) hing totdat het bedrijf in 2025 sloot boven de portiekentree. Salomon was klein begonnen met een biljartfabriek die voordat het naar

Stadhouderskade 127 verhuisde in ieder geval op nr. 5 en mogelijk daarvoor aan een van de burgwallen gevestigd was. Hij wist het bedrijf op te bouwen tot een van de meest toonaangevende biljartfabrieken vanwege de hoogstaande kwaliteit van de speeltafels, de (in het begin ivoren) ballen en de keuen. Salomon ontwikkelde tafels met een vijfde poot in het midden wat het doorzakken van de grote en zware speeltafels voorkwam. Biljarten was rond de eeuwwisseling en gedurende de 20ste eeuw een populair spel en in talloze etablissementen stonden er biljarttafels, waaronder die van Salomon. Het biljarten werd ook professioneel gespeeld waarbij de biljarttafels van Wilhelmina nationaal en internationaal furore maakten vanwege de uitzonderlijke kwaliteit. Zo schreef de Duitse kampioen A. Poensgen het in 1921 als volgt in *Carambole*: ' […] Ik moet vaststellen dat ik zulk perfect materiaal zeer zelden heb aangetroffen. En beter zelfs nog nooit'. In 1941 werd de fabriek onteigend door de Duitse bezetter (en onder de naam Billardfabriek J. Slot voortgezet). Het echtpaar Salomon, dat op De Lairessestraat 46 woonde, werd door de nazi's gedeporteerd naar Theresienstadt. Izak pleegde volgens overlevering van de familie op 14 februari 1945 zelfmoord (juist in die periode ging het gerucht ging rond dat weduwes uitgewisseld zouden worden door het naziregime, waardoor zijn vrouw op die manier zou kunnen overleven – dat gerucht bleek vals), Wilhelmina overleefde het concentratiekamp (zie Digitaal Joods Monument). Izak's neef Jacques was tijdens de oorlog ondergedoken en wist het bedrijf terug te krijgen en de naam te herstellen. Omdat er geen kinderen waren, verkocht hij de fabriek in 1963 aan biljartkampioen en biljartambassadeur Cees van Oosterhout (1930-2015). Daarna ging het bedrijf naar zijn kinderen Paul, Robèrt en Isabelle. Het bedrijf moderniseerde, behield de hoge kwaliteit en internationaal reputatie. Bij gebrek aan opvolging besloten laatstgenoemden om het bedrijf in 2025 te sluiten. Daarmee sloot na ruim 125 jaar een internationaal toonaangevend en succesvol Amsterdams bedrijf.

Conclusie / concept redengevende omschrijving van Stadhouderskade 127/Hemonylaan 8A

Architectonische waarde
Het herenhuis is van architectonische waarde vanwege het rijke negentiende eeuwse exterieur en de (deels) nog gave hoofdopzet en rijke interieurafwerking van de entree, trappenhuis en met name de eerste en tweede verdieping. Daarmee is het tevens van belang in het oeuvre van Kramer en Hartgerink en een representatief voorbeeld van de negentiende eeuwse architectuur. De loods heeft een kenmerkende opzet, constructie en architectonische vormgeving: de gevel is representatief, het interieur van de biljartfabriek in het souterrain, bel-etage en de loods zijn zakelijk en zorgvuldig afgewerkt. Het is een voorbeeld van het vroege oeuvre van Gulden – die met name furore maakte in de sociale woningbouw. Zowel het herenhuis als de loods hebben in de gevel nog onderdelen die onderdeel uitmaken van de biljartfabriek, zoals de etalageruiten, fraaie belettering in de gevels en signaturen in het deurbeslag.

Typologische waarde en zeldzaamheid
De achtergelegen loods heeft een bijzondere betekenis omdat er van dit soort werkplaatsen in de Amsterdamse binnenstad en negentiende eeuwse ring nog maar weinig overgebleven zijn.

Ensemblewaarde
De combinatie van loods met herenhuis dat deels ten behoeve daarvan werd aangepast tot toonkamer, opslagruimte en kantoorruimte heeft ensemblewaarde. Beide functies zijn als zodanig ook herkenbaar vanwege hun architectonische karakter dat tot uitdrukking komt in de volume/massa opbouw en gevelindeling met dubbele loodsdeuren (fabrieksloods) en de etalageruit en winkelportiek (woonhuis met toonkamer), tevens *stedebouwkundige en architectonische waarde*.

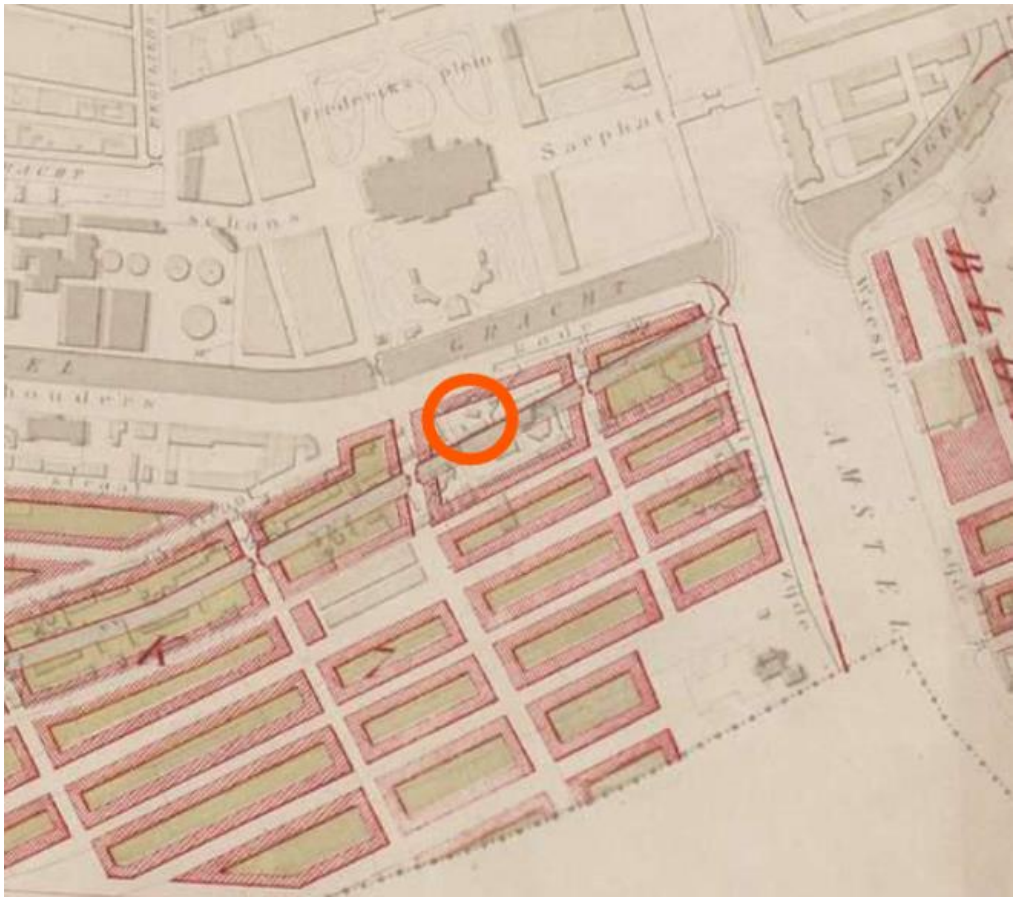
Stedebouwkundige waarde
Het herenhuis maakt onderdeel uit van de voorname bebouwingswand aan de zuidkant van de Singelgracht, in de buurt van het prestigieuze en voorname Paleis voor Volksvlijt. Dat hierachter een direct daarmee verbonden loods gelegen is, is opmerkelijk. Het illustreert daarmee de ambitie en het succes van Salomon die met zijn Billardfabriek Wilhelmina gericht was op topkwaliteit van producten en service en een bijbehorende prestigieuze klantenkring (tevens cultuurhistorische waarde). De functie van

loods is in de Hemonylaan nog herkenbaar aan de bouwmassa en architectuur waarmee het bijdraagt aan de historische leesbaarheid van de straat en dit deel van de stad.

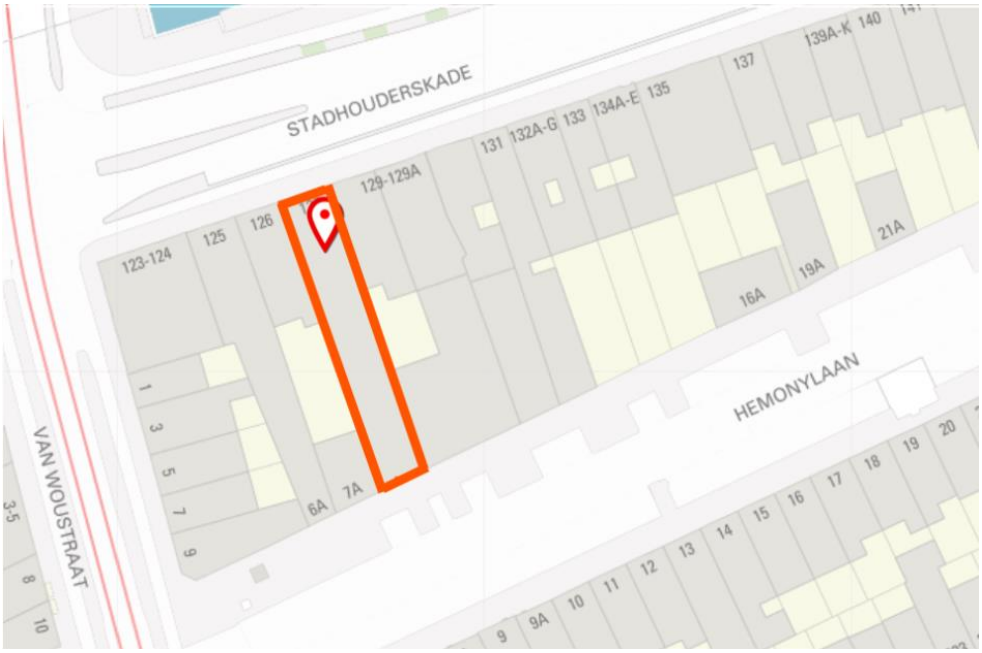
Cultuurhistorische waarde
Het herenhuis en de voormalige biljartfabriek vertegenwoordigen cultuurhistorische waarde. Enerzijds als onderdeel van een sjieke reeks herenhuizen die rond de eeuwwisseling ontwikkeld werd door de eigenbouwers Kramer en Hartgerink. Anderzijds omdat de latere toevoeging van een biljartfabriek in een herenhuis op een dergelijke locatie opmerkelijk, als zodanig herkenbaar en van waarde is. De succesvolle Wilhelminafabriek is illustratief voor de particuliere ondernemers die een belangrijk aandeel hebben in de ontwikkeling van Amsterdam. Bovendien is de geschiedenis van haar oprichters en eerste eigenaren van betekenis als onderdeel van het Joods cultureel erfgoed in Amsterdam.

Bronnen en literatuur
Stadsarchief Amsterdam, beeldbank
Stadsarchief Amsterdam, Archief van de Secretarie; Afdeling Publieke Werken (toegangsnummer 5180), inv.nrs. 2331 en 2426 (3590PW1882)
BWT-Archief stadsdeel Zuid; Stadhouderskade 127: dossiers 25737; 25739; 25763 en Stadhouderskade 126: 25752.
Dorien van Diemen, *Het perfecte biljart. Billardfabriek Wilhelmina: een oer-Amsterdams familiebedrijf',* Ons Amsterdam jaargang 70, nr 6, juni 2018 (pp. 15-19)
Margriet de Roever, 'In het kielzog van Cuypers. Projecten van een eigenbouwer in de 19e-eeuwse stadsuitbreidingen te Amsterdam', *Holland* 33 (2001), 100-122
Architectenbureau Vroom, *Beeldverslag Stadhouderskade 127*, Amsterdam 2021
Renate Oosterloo, *Kleurverkenning Stadhouderkade 127*, 2020
Notitie J. Smit, BMA, 4 oktober 2022 (bezoekdatum 24 februari 2020)
Verzoek tot aanvraag aanwijzing tot gemeentelijk monument, Het Cuypersgenootschap, d.d. 10 november 2025.
Maarten Moll, 'Bij de beroemde Billardfabriek Wilhelmina uit 1898 zal nooit meer een tafel het pand verlaten: 'Biljarten, dat is een ballenbak voor senioren'', *Het Parool*, 6 september 2025
https://www.wilhelmina-billards.nl/ (raadpleegdatum 12 juni 2026)
Digitaal Joods Monument, dossier Izak Salomon https://www.joodsmonument.nl/nl/page/207082/izak-salemon

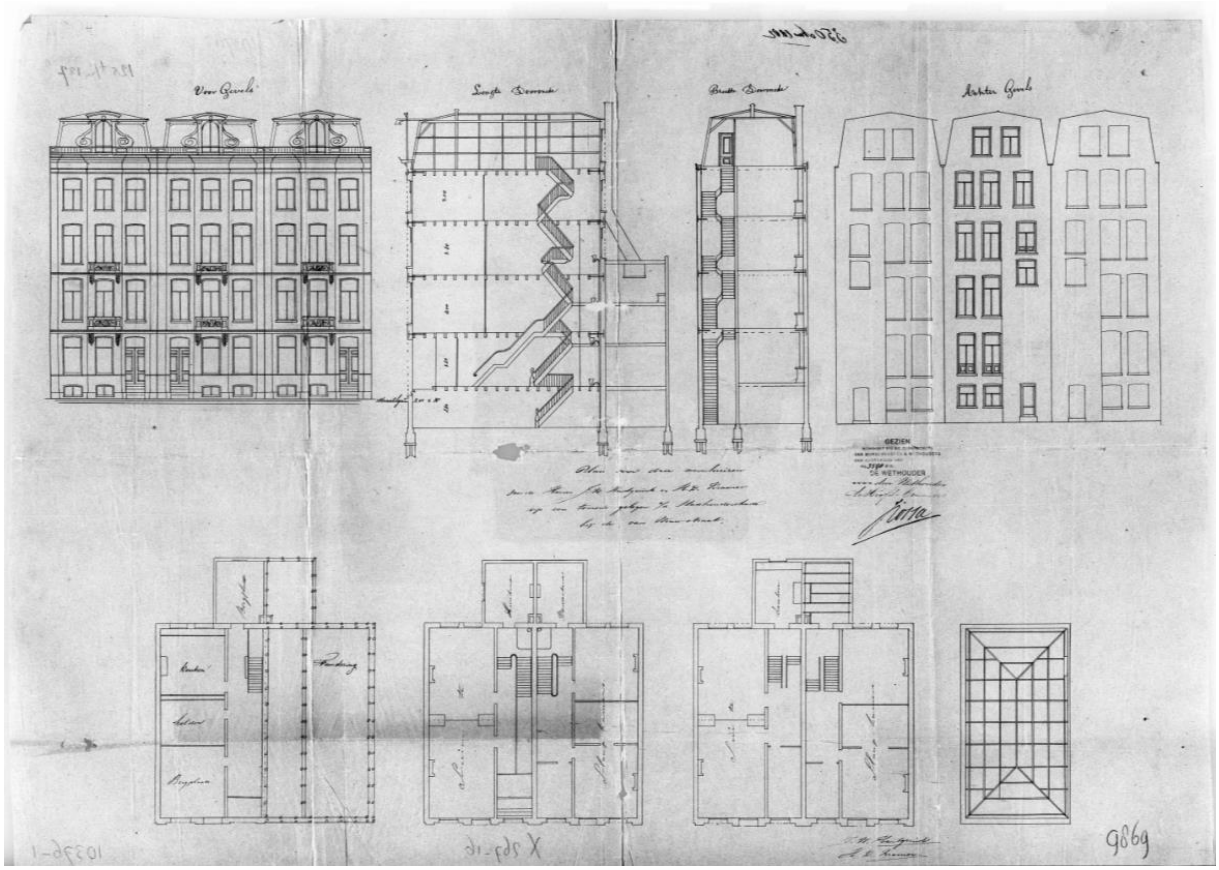
Beeldmateriaal

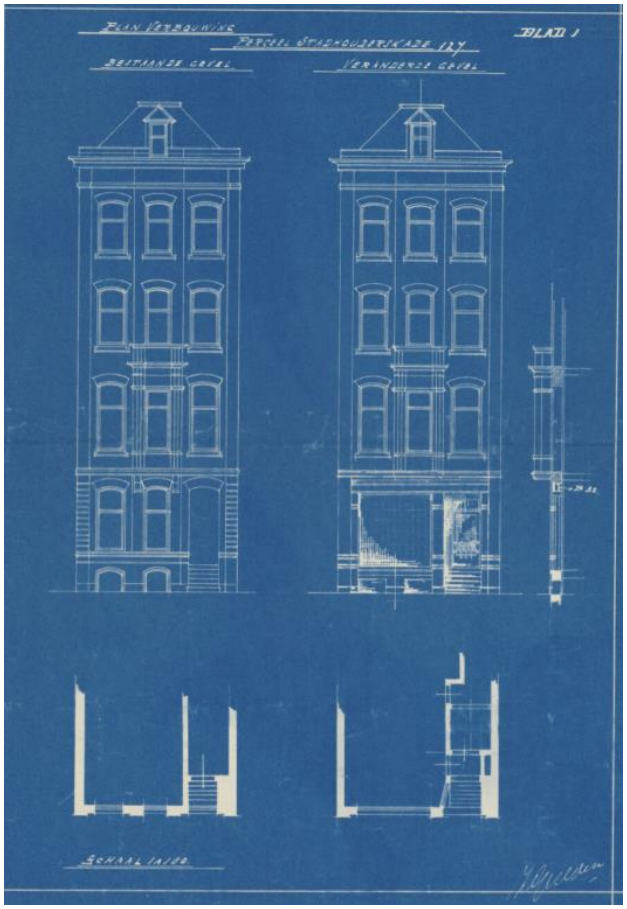
Uitsnede van het Plan Kalff, 1875-76 (vastgesteld 1877). SAA, beeldbank Boooooo07268

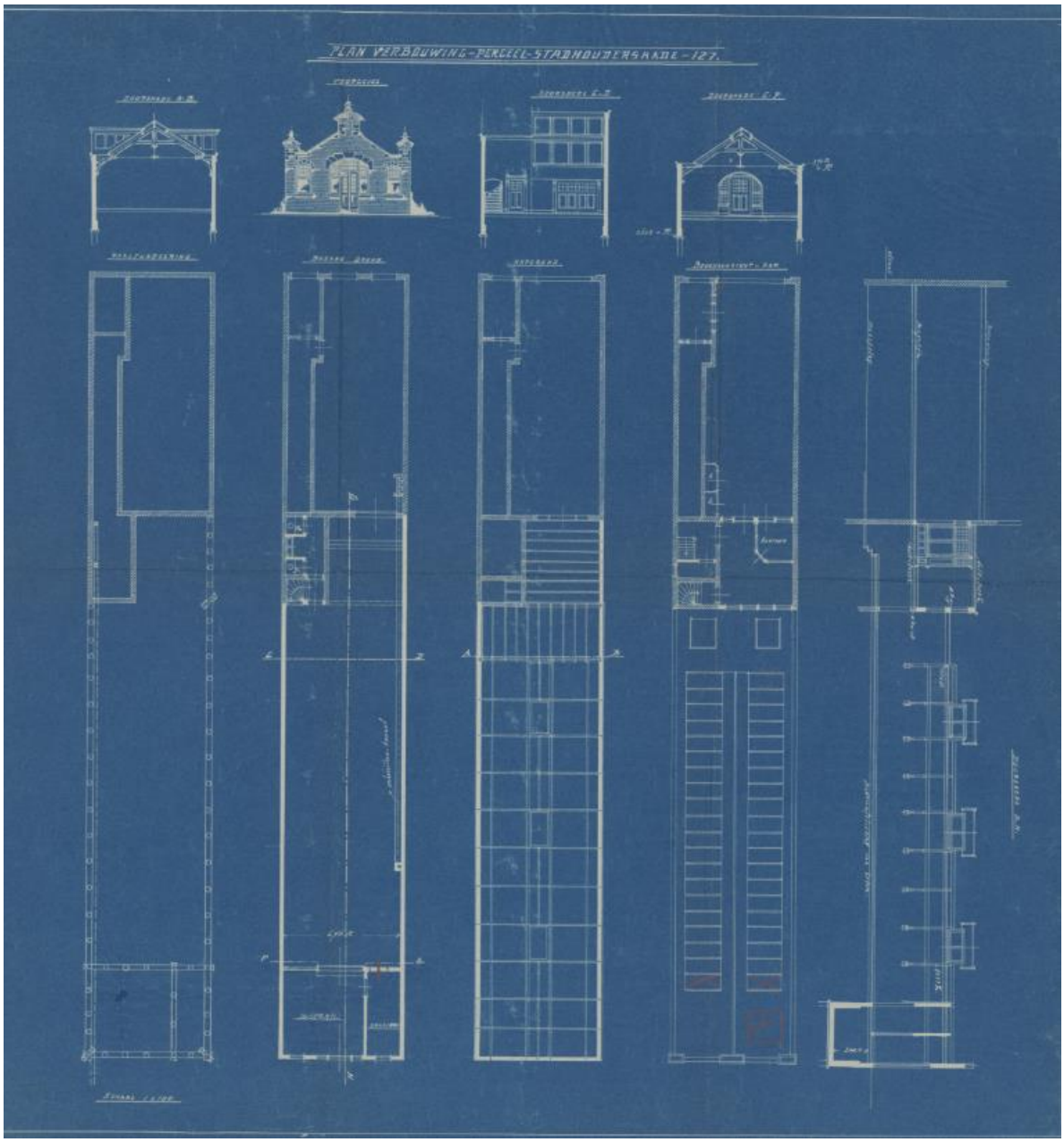
Rood omkaderd: de bebouwing van Stadhouderskade 127 en Hemonylaan 8, data.amsterdam.nl

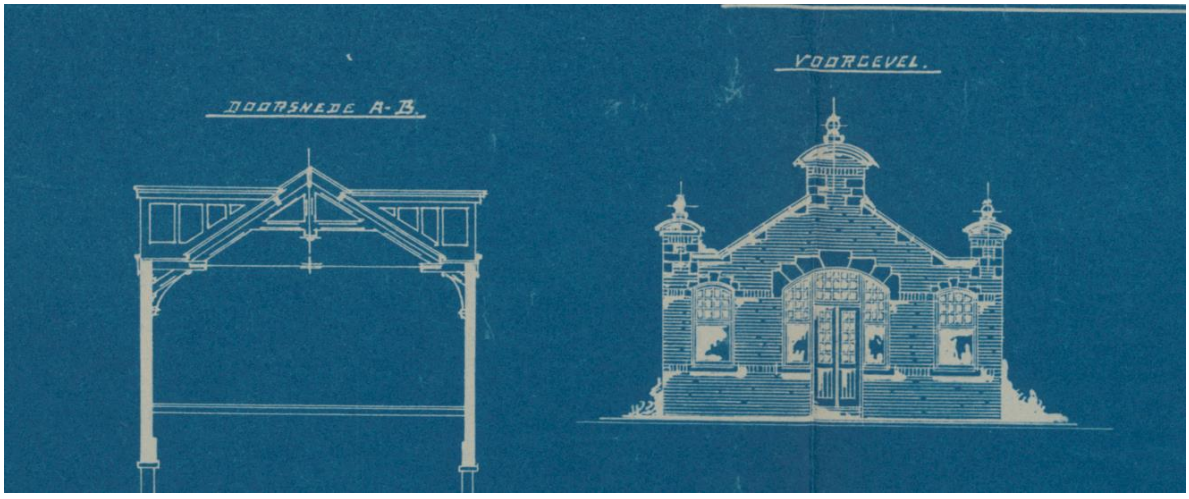
Ontwerptekening 1882. H.D. Kramer en J. W. Hartgerink (Beeldbank SAA 5221BT909869).

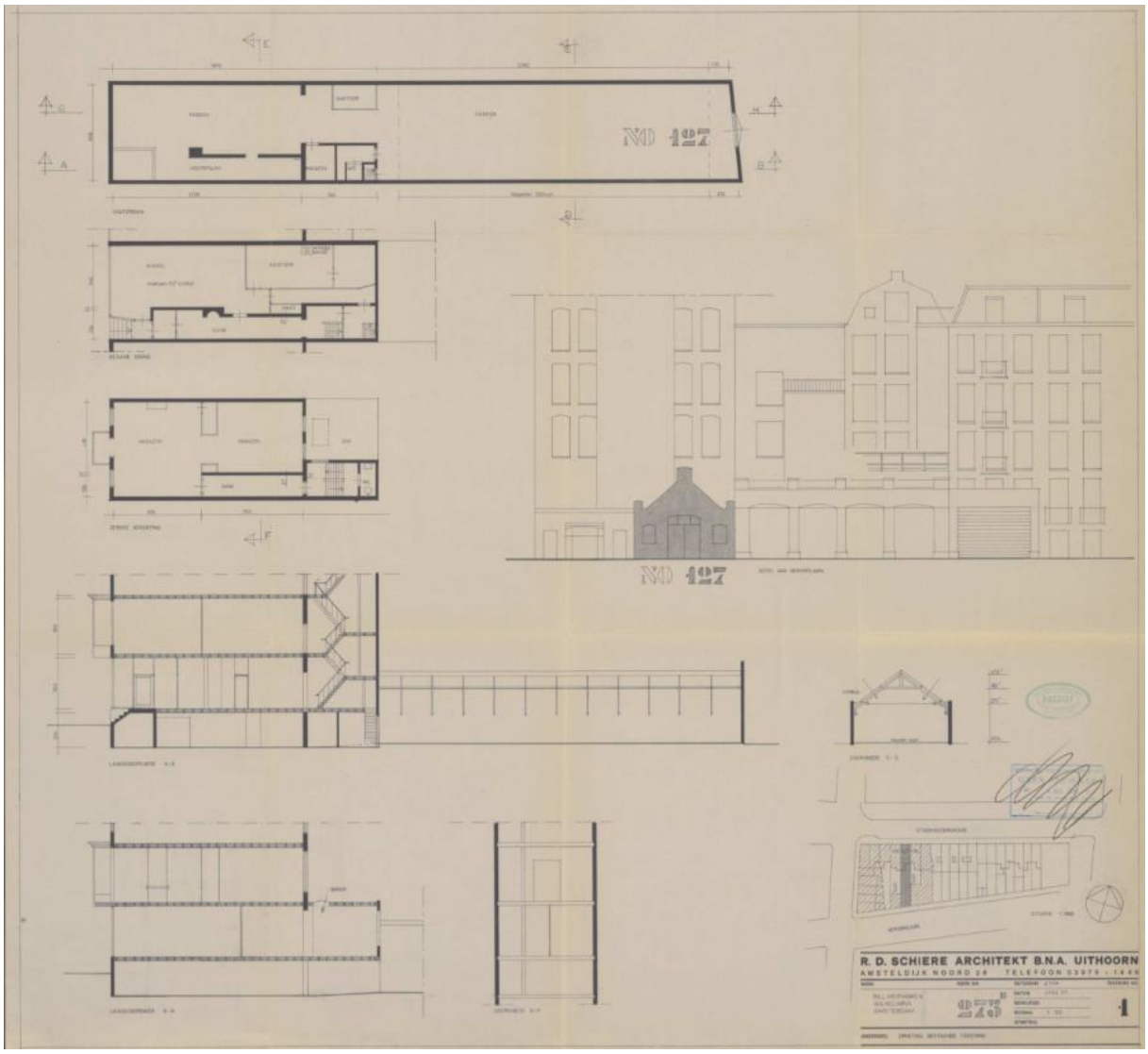
Verbouwing 1910, met links de bestaande toestand, rechts de nieuwe, ontwerper Z. Gulden (BWT 25752).

Verbouwing tot biljartfabriek met uitbreiding, revisie 1910, ontwerper Z. Gulden (BWT 25739).

Detail van de revisietekening 1910, doorsnede A-B en de voorgevel (BWT 25739), ontwerper Z. Gulden.

1977: Bestaande toestand, getekend bij aanvraag tot verbouwing die vermoedelijk niet werd uitgevoerd (in het BWT archief zit alleen een 'welstand'map en de verbouwing van de werkplaats die daarop staat -met nieuwe gevel en een ronde lichtstraat- is in ieder geval niet uitgevoerd. (BWT 25763). Wat opvalt is dat op deze 'bestaande toestand'tekeningen is dat de eerste verdieping in gebruik zou zijn bij de billardfabriek als magazijn. Bij de verbouwingsplannen van 1910 staat deze verdieping als 'bovenwoning' aangeduid.

2020/21: Renovatie en wijziging tot kantoor en zelfstandige appartementen van de eerste verdieping tot en met de zolder. Uit 'beeldverslag Stadhouderskade 127', Architectenbureau Vroom, 2021.

Wijzigingen plattegronden van de eerste verdieping tot en met de zolder ten behoeve van de renovatie tot kantoor en drie zelfstandige appartementen. Van links naar rechts:eerste , tweede, derde verdieping en zolder. Links steeds bestaande situatie en rechts nieuw. Uit 'beeldverslag Stadhouderskade 127', Architectenbureau Vroom, 2021.

Links: Situatie voorgevels in 1936, de biljartfabriek links (beeldbank SAA OSIM000080004988).
Rechts: Situatie voorgevels ca. 1983, fotograaf J. van Broekhoven (beeldbank SAA 010122029807).

Links: de werkplaats, foto waarschijnlijk begin 20ste eeuw (uit het Parool, 2025)
Rechts: Foto van de kinderen van Cees Oosterhout (Paul, Isabel en Robèrt) die sinds 2015 de fabriek leiden. De foto is genomen in de loods. De historische spantconstructie en de dakramen (Ons Amsterdam, 2018

Links: Toonkamer op de bel-étage (Het Parool, september 2025)

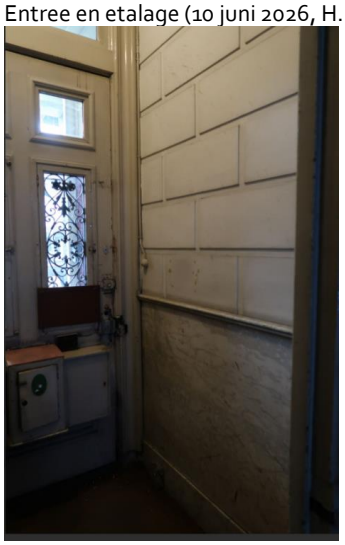

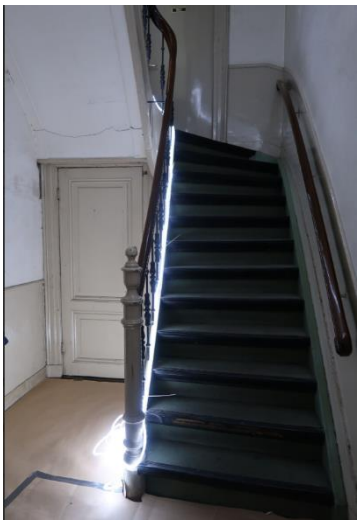

Links: portiek met voordeur en links toegangsdeur doorzicht naar de toonkamer (10.09.2022, J.Smit)
Rechts: toegangsdeur tot het magazijn/de toonkamer met origineel beslag (10.06.2026, H. Aardse)

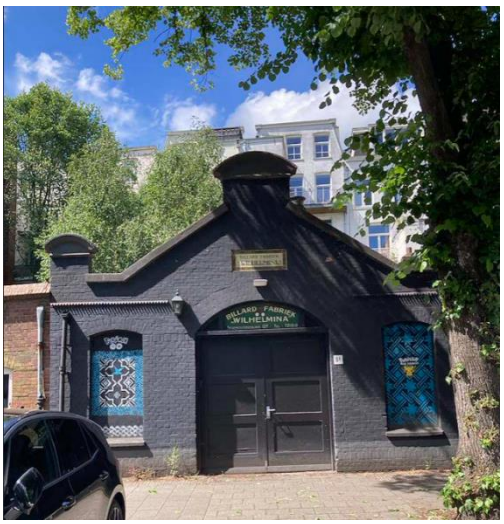

Entree en etalage (10 juni 2026, H. Aardse)

Voordeur, tochtportaal, trappenhuis en gang op de bel-etage (2020, J. Smit). Rechts Hemonylaan 8a (10.06.26, H. Aardse)

Onderstaande pagina's uit beeldverslag STADHOUDERSKADE 127, architectenbureau Vroom, 2021.

KLEURONDERZOEK

Wij troffen een dermate bijzondere kleurstelling aan op de 1e verdieping, dat we hebben besloten een kleuronderzoek uit te laten voeren. Een uitzonderlijke keuze voor een 'ongeregistreerd' erfgoed. Hiervoor hebben wij Renate Oosterloo benaderd. Hieronder volgt de conclusie uit het rapport van Oosterloo:

De kleurverkenning aan de betimmeringen van de voor- en achterkamer wijzen op een gemengde historie. Het eerste afwerkpakket - drager, grondlagen en groen-witte laag - is overal aanwezig. Daarna verandert het verhaal. In de achterkamer heerst er vanaf de groenwitte laag een zachtgroen pallet met in een punt in de geschiedenis een bronsering op de bies, zowel voor lambrisering als schuifdeur. In de voorkamer is het verhaal complexer. De lagen zijn lastiger van elkaar te onderscheiden – veroorzaakt door betere hechting –maar daarnaast zijn er ook vooral veel donkere kleuren aanwezig, zoals bruinen en donkerrood. In beide kamers heeft het huidige pakket dezelfde opbouw en hetzelfde kleurenschema – een dikke witte grondering met daarop een dunne grijze grondlaag, waarop de huidige afwerking is aangebracht. De polychromie van de plafonds lijkt daarentegen gelijk op te gaan.

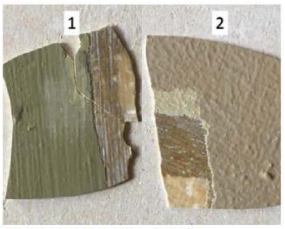
Wij hebben de resultaten voor een groot gedeelte in overleg met de opdrachtgever toegepast.

Plafond voorkamer eerste verdieping - kleuronderzoek

Wand achterkamer eerste verdieping - kleuronderzoek

Plafond voorkamer eerste verdieping - kleuronderzoek

Wand achterkamer eerste verdieping - kleuronderzoek

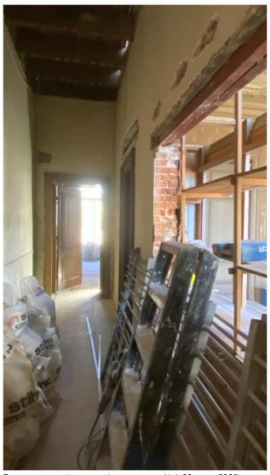
Achterkamer eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 12 november 2020)

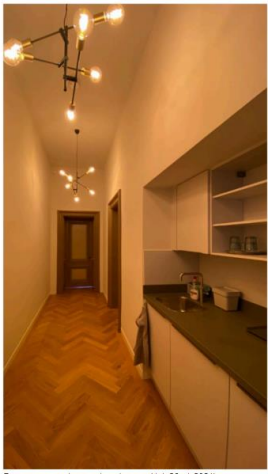
Achterkamer eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 26 juli 2021)

Achterkamer eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 12 november 2020)

Pantry eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 23 maart 2020)

Pantry eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 26 juli 2021)

Achterkamer eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 26 juli 2021)

Eerste verdieping achterkamer, foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21

Voorkamer eerste verdieping - bestaande toestand (d.d. 24 april 2018)

Voorkamer eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Plafond eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Voorkamer eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 3 september 2020)

Erker eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Voorkamer eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Radiator eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Voorkamer eerste verdieping - bestaande toestand (d.d. 17 mei 2018)

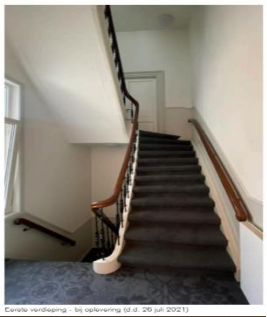

Eerste verdieping achterkamer, foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21. De radiatoren zijn nieuw, in een historiserende stijl.

Eerste verdieping - bestaande toestand (d.d. 26 mei 2018)

Eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 3 juni 2020)

Eerste verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 12 november 2020)

Eerste verdieping - bij oplevering (d.d. 26 juli 2021)

Voorkamer tweede verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 29 april 2020)

Voorkamer tweede verdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Tweede verdieping trappenhuis en achterkamer, foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21

Voorkamer derde verdieping - bestaande toestand (d.d. 17 mei 2018)

Achterkamer derde verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 3 juni 2020)

Voorkamer derde verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 17 juni 2020)

Achterkamer derde verdieping - tijdens uitvoering (d.d. 17 juni 2020)

Derde verdieping voor- en achterkamer, foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21

Tussenverdieping - bestaande toestand (d.d. 26 mei 2018)

Tussenverdieping - tijdens uitvoering (d.d. 3 september 2020)

Tussenverdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Tussenverdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Tussenverdieping derde verdieping naar de zolder foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21

Achterkamer zolderverdieping - bestaande toestand (d.d. 17 mei 2018)

Achterkamer zolderverdieping - tijdens uitvoering (d.d. 7 mei 2020)

Achterkamer zolderverdieping - bij oplevering (d.d. 12 november 2020)

Zolder foto's bestaande siutatie uit 2018, uitvoering 2020, oplevering 2020/21